

FINANCIRANJE TRANSEUROPSKIH MREŽA

Transeuropske mreže (TEN-ovi) djelomično financira Europska unija, a djelomično države članice. Financijska sredstva EU-a služe kao katalizator, dok države članice osiguravaju najveći dio financijske potpore. Financiranje transeuropskih mreža može se dopuniti i sredstvima iz strukturnog fonda, potporom Europske investicijske banke ili doprinosima iz privatnog sektora. Instrument za povezivanje Europe (CEF) uspostavljen je 2013., a obnovljen 2021., te je njegovo uvođenje značilo veliku reformu za transeuropske mreže.

PRAVNA OSNOVA

U glavi XVI. članku 171. Ugovora o funkcioniranju Europske unije predviđa se da EU može financijski poduprijeti projekte od zajedničkog interesa koji ispunjavaju uvjete navedene u smjernicama.

[Uredba \(EU\) 2021/1153](#) od 7. srpnja 2021. o uspostavi Instrumenta za povezivanje Europe.

CILJEVI

U opće ciljeve CEF-a ubrajaju se izgradnja, razvoj, modernizacija i dovršetak transeuropskih mreža u prometnom, energetsom i digitalnom sektoru ([3.5.1.](#)) te olakšavanje prekogranične suradnje u području obnovljive energije, uzimajući u obzir dugoročne obveze u pogledu dekarbonizacije i ciljeve povećanja konkurentnosti Europe. U skladu s ciljem Unije o uključivanju klimatskih mjera, u sklopu CEF-a izdvaja se putem mjera 60 % njegova proračuna za klimatske ciljeve.

POSTIGNUĆA

A. Utvrđivanje općih uvjeta za financiranje projekata

Financijska sredstva EU-a u pravilu služe kao katalizator za projekte. Države članice moraju osigurati najveći dio financijskih sredstava, osim kada se radi o sredstvima iz Kohezijskog fonda u okviru kojeg je doprinos EU-a tradicionalno znatno viši.

Prva načela financiranja utvrđena su Uredbom Vijeća (EZ) br. 2236/95 od 18. rujna 1995., u kojoj se izlažu opća pravila za dodjeljivanje financijske potpore Zajednice u području transeuropskih mreža.

1. Postoji više oblika potpore koju EU dodjeljuje projektima:
 - sufinanciranje studija povezanih s projektima i drugih mjera tehničke potpore (do 50 %);
 - doprinosi za jamstvene premije na zajmove Europskog investicijskog fonda ili drugih financijskih ustanova;
 - subvencioniranje kamatnih stopa za zajmove koje su odobrili Europska investicijska banka ili druge javne ili privatne financijske ustanove;
 - razne druge vrste financijskih instrumenata osim bespovratnih sredstava: vlasnički i dužnički kapital; kreditna jamstva i poduzetnički kapital te instrumenti za izgradnju kapaciteta i podjelu rizika;
 - izravno dodjeljivanje bespovratnih sredstava za ulaganja u propisno opravdanim slučajevima;
 - natjecanje kvalificiranih ponuditelja i odabir utemeljen na razmatranju troškova i kvalitete.
2. Postupno su utvrđeni sljedeći uvjeti odabira projekata:
 - potporama EU-a telekomunikacijskoj i energetske mreži ne smiju se narušavati pravila tržišnog natjecanja koja vrijede za poduzeća u tom sektoru;
 - kroz projekte se mora pridonijeti postizanju ciljeva mreža utvrđenih u odgovarajućim smjernicama za TEN-T (Uredba (EU) br. 1315/2013) i TEN-E (Uredba (EU) 2022/869);
 - projekti moraju biti ekonomski isplativi;
 - zrelost projekta i poticajni učinak posredovanja EU-a;
 - izravni ili neizravni učinci na klimu, okoliš i zaposlenost, postupno uključivanje sve složenijih analiza isplativosti, analiza učinka na okoliš, otpornost projekata na klimatske promjene itd.;
 - koordinacija i vremenski okvir za različite dijelove projekta, npr. kad je riječ o prekograničnim projektima;
 - projekti kojima su dodijeljena financijska sredstva morali su biti u skladu sa zakonodavstvom i politikama EU-a, posebno u području zaštite okoliša, tržišnog natjecanja i sklapanja ugovora o javnoj nabavi. U narednim su uredbama utvrđena opća pravila za dodjeljivanje financijske potpore EU-a te je uveden niz novih elemenata. Financijski okvir za razdoblje 2014.–2020., u okviru kojeg se dodjeljuje 29,4 milijarde EUR za transeuropske mreže, od kojih je 24 milijarde EUR namijenjeno transeuropskoj prometnoj mreži (TEN-T), a oko 5,4 milijarde EUR transeuropskoj energetske mreži (TEN-E).

Nakon što je Komisija 2020. predložila reviziju [Uredbe \(EU\) br. 347/2013](#) o smjernicama za transeuropsku energetske infrastrukturu (TEN-T), revidiranom [Uredbom \(EU\) 2022/869](#) pridonosi se postizanju energetske i klimatske ciljeva Unije za 2030. i njezina cilja klimatske neutralnosti do 2050. te se osigurava međupovezanost, energetska sigurnost, integracija tržišta i sustava, tržišno natjecanje

koje koristi svim državama članicama i cjenovna pristupačnost energije. Smjernicama se uglavnom ukida potpora EU-a novim projektima u području prirodnog plina i nafte te se uvode obvezni kriteriji održivosti za sve projekte od zajedničkog interesa.

Komisija je 14. prosinca 2021. objavila zakonodavni prijedlog ([COM\(2021\)0812](#)) kojim se revidiraju smjernice za transeuropsku prometnu mrežu radi usklađivanja s ciljevima europskog zelenog plana i klimatskim ciljevima iz Europskog zakona o klimi. Predloženom uredbom nastoje se koordinirati europski prometni koridori i horizontalni prioriteti. Također se nastoji osigurati napredak na svakom koridoru i horizontalnom prioritetu, i to na dosljedan način. Stoga će Komisija biti obvezna zatražiti mišljenje europskih koordinatora za koridore osnovne mreže pri razmatranju prijave za financiranje sredstvima Unije u okviru CEF-a za svaki europski prometni koridor ili horizontalni prioritet u okviru mandata europskog koordinatora. Europski koordinatori provjeravaju jesu li projekti koje države članice predlažu za sufinanciranje u okviru CEF-a u skladu s prioritetima iz plana rada za koridore.

Komisija je 27. srpnja 2022. predstavila [izmijenjeni prijedlog](#) kako bi se u obzir uzele promjene u geopolitičkom kontekstu, uključujući proširenje četiriju europskih prometnih koridora na Ukrajinu i Moldovu. Mandat Parlamenta za pregovore s Vijećem odobren je u travnju 2023. s ciljem postizanja konačnog dogovora tijekom tekućeg parlamentarnog saziva prije izbora zakazanih za 2024.

Reagirajući na nestabilnost i poremećaje na globalnom energetsom tržištu uzrokovane ruskom invazijom na Ukrajinu, Komisija je u svibnju 2022. predstavila [plan REPowerEU](#) s dvostrukim ciljem prevladavanja klimatske krize i okončanja ovisnosti EU-a o ruskim fosilnim gorivima, koja se upotrebljavaju kao gospodarsko i političko oružje. Predložene mjere usmjerene su na uštedu energije, diversifikaciju opskrbe energijom (uključujući uvoz UPP-a) i ubrzano uvođenje energije iz obnovljivih izvora (uključujući zeleni vodik). Plan sadržava određena dodatna ulaganja u plinsku infrastrukturu, koja se procjenjuju na oko 10 milijardi EUR, uz postojeći popis projekata od zajedničkog interesa. Osim toga, brže uvođenje elektroenergetskih projekata od zajedničkog interesa smatralo se ključnim za prilagodbu elektroenergetske mreže budućim potrebama te će se podupirati u okviru CEF-a.

B. Dodatne mogućnosti financiranja

1. Strukturni i kohezijski fondovi EU-a

U razdoblju 2014.–2020. više od 6 milijardi EUR iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) i 25,95 milijardi EUR iz Kohezijskog fonda stavljeno je na raspolaganje u okviru tematskog cilja 7. naslovljenog „Promicanje održivog prometa i poboljšanje mrežne infrastrukture” kako bi se osiguralo sufinanciranje EU-a za potporu multimodalnom jedinstvenom europskom prometnom prostoru ulaganjem u transeuropsku prometnu mrežu (TEN-T). Nadalje, dodatna sredstva i instrumenti iz Europskog fonda za strateška ulaganja (kasnije preimenovan u fond InvestEU), programa Obzor 2020. (sada Obzor Europa) i Mehanizma za oporavak i otpornost stavljena su na raspolaganje kako bi se potaknule mogućnosti ulaganja u TEN-T.

2. Potpora Europske investicijske banke

Na zajmove EIB-a ne primjenjuju se teritorijalna ograničenja, jer se zajmovi dodjeljuju na temelju bankovnih kriterija u okviru kojih se vodi računa o financijskoj (sposobnost vraćanja zajma), tehničkoj i ekološkoj izvedivosti projekta.

C. Financijski okvir za razdoblje 2021.–2027.

Komisija je 2018. predstavila prijedlog sljedećeg dugoročnog proračuna EU-a. Nakon toga uslijedili su zakonodavni prijedlozi za 37 sektorskih programa. Osim strukturnih i kohezijskih fondova EU-a, iz fondova Obzor Europa i InvestEU osiguravaju se dodatna sredstva za TEN, uključujući istraživanje i inovacije u području čiste energije, prometa i digitalnih tehnologija. Kao odgovor na dosad nezabilježenu krizu uzrokovanu bolešću COVID-19 Komisija je 27. svibnja 2020. predložila privremeni instrument za oporavak [NextGenerationEU](#) s proračunom od 750 milijardi EUR, kao i ciljana povećanja proračuna EU-a za razdoblje 2021.–2027. Šefovi država ili vlada EU-a konačno su postigli politički dogovor u srpnju 2020., a Parlament i Vijeće odobrili su ga u studenome 2020.

INSTRUMENT ZA POVEZIVANJE EUROPE (CEF)

Od prosinca 2013. EU ima novu infrastrukturnu politiku transeuropske mreže s proračunom većim od 30,4 milijarde EUR za razdoblje do 2020. (EU-27) te preko 33,7 milijardi EUR za razdoblje 2021.–2027.: [Instrument za povezivanje Europe](#) (CEF).

A. Opći ciljevi

Ciljevi Instrumenta za povezivanje Europe su:

- izgradnja, razvoj, modernizacija i dovršetak transeuropskih mreža u prometnom, energetskom i digitalnom sektoru te olakšavanje prekogranične suradnje u području obnovljive energije, uzimajući u obzir dugoročne obveze u pogledu dekarbonizacije i ciljeve povećanja konkurentnosti Europe;
- postizanje pametnog, održivog i uključivog rasta;
- promicanje teritorijalne, socijalne i ekonomske kohezije;
- omogućavanje lakšeg pristupa unutarnjem tržištu i poboljšanje njegove integracije s naglaskom na olakšavanju sinergije između prometnog, energetskog i digitalnog sektora.

1. U sektoru prometa potpora se daje projektima od zajedničkog interesa kojima se:

- potiču učinkovite, međusobno povezane i multimodalne mreže i infrastrukture za pametnu, interoperabilnu, održivu, uključivu, pristupačnu i sigurnu mobilnost, u skladu sa smjericama za transeuropsku prometnu mrežu (Uredba (EU) br. 1315/2013); te
- prilagođavaju dijelovi mreže TEN-T za dvojnu namjenu prometne infrastrukture s ciljem poboljšanja i civilne i vojne mobilnosti.

2. U sektoru energetike potporom se nastoji:

- doprinositi daljnjoj integraciji učinkovitog i konkurentnog unutarnjeg energetskog tržišta, interoperabilnosti prekograničnih i međusektorskih mreža, olakšavanju dekarbonizacije gospodarstva, promicanju energetske učinkovitosti i jamčenju sigurnosti opskrbe; te
- olakšati prekograničnu suradnju u području energije, uključujući obnovljivu energiju.

3. U digitalnom sektoru Instrumentom za povezivanje Europe potpora se pruža:

- uvođenju sigurnih i zaštićenih mreža vrlo velikog kapaciteta, uključujući 5G sustave, omogućavanju pristupa takvim mrežama, povećanju otpornosti i kapaciteta digitalnih mrežnih okosnica u Uniji njihovim povezivanjem sa susjednim područjima te digitalizaciji prometnih i energetskih mreža.

B. Proračun Instrumenta za povezivanje Europe za razdoblje 2021.–2027.

Komisija je 2018. u okviru proračuna EU-a za razdoblje 2021.–2027. predložila proširenje programa Instrumenta za povezivanje Europe nakon 2020. u cilju podupiranja ulaganja u europske infrastrukturne mreže u sektorima prometa, energetike i telekomunikacija ([COM\(2018\)0438](#)). Predloženi ukupni proračun Instrumenta za povezivanje Europe iznosio je 42,3 milijarde EUR (u tekućim cijenama), pri čemu je 30,6 milijardi EUR posebno namijenjeno za promet, 8,65 milijardi EUR za energiju, a 3 milijarde EUR za digitalne mreže. Sinergije između ta tri sektora i pojačana prekogranična suradnja u području obnovljive energije među ključnim su područjima koja moraju biti obuhvaćena u okviru Instrumenta za povezivanje Europe za razdoblje nakon 2020. kako bi se ubrzala digitalizacija i dekarbonizacija gospodarstva EU-a.

U prometnom sektoru Instrumentom za povezivanje Europe želi se ubrzati dovršenje obaju slojeva mreže TEN-T, uvođenje europskih sustava za upravljanje prometom, kao što su Europski sustav za upravljanje željezničkim prometom i program za istraživanje o upravljanju zračnim prometom jedinstvenog europskog neba, te poduprijeti prijelaz na pametnu, održivu, uključivu i sigurnu mobilnost uvođenjem europske mreže infrastrukture za punjenje za alternativna goriva. Prijedlogom se predviđa da će se novim Instrumentom za povezivanje Europe podupirati i civilno-vojna prometna infrastruktura dvojne namjene kako bi se europske prometne mreže prilagodile vojnim zahtjevima i kako bi se poboljšala vojna mobilnost u EU-u. Nakon toga Komisija je u studenome 2022. donijela i „[Akcijski plan za vojnu mobilnost 2.0](#)” kako bi osigurala bolje povezanu i sigurniju vojnu mobilnost.

Kao odgovor na pandemiju bolesti COVID-19 Komisija je 27. svibnja 2020. objavila svoj prijedlog prilagođenog višegodišnjeg financijskog okvira (VFO) ([COM\(2020\)0442](#)). Međutim, na izvanrednom sastanku [Europskog vijeća](#) u srpnju 2020. došlo je do [smanjenja predloženog financiranja](#) proračuna CEF-a za promet (EUCO 22/20). Europski parlament 16. prosinca 2020. dao je suglasnost za uredbu o višegodišnjem financijskom okviru za razdoblje 2021.–2027.

U ožujku 2021. pregovarači Vijeća i Parlamenta postigli su privremeni dogovor, u skladu sa [zaključcima Europskog vijeća](#) iz srpnja 2020., o podjeli financiranja kako slijedi:

- sektor prometa: 25,81 milijarda EUR, uključujući 11,29 milijardi EUR za zemlje koje primaju sredstva iz Kohezijskog fonda i 1,69 milijardi EUR za mjere povezane s vojnom mobilnošću;
- energetske sektor: 5,84 milijarde EUR;
- digitalni sektor: 2,06 milijardi EUR.

Vijeće je 16. lipnja 2021. donijelo zajedničko stajalište, a Parlament je tekst usvojio u [drugom čitanju](#) 7. srpnja 2021.

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

Parlament je u svojoj potpori transeuropskim mrežama redovito ustrajao u tome da se u okviru programa financiranja prednost da ekološki prihvatljivijim vrstama prijevoza, odnosno da prilikom dodjeljivanja financijskih sredstava postotak udjela u projektima izgradnje željezničke infrastrukture iznosi više od 50 % (uključujući kombinirani prijevoz), te da se za cestovne projekte ne dodjeljuje više od 25 % sredstava. Nadalje, Parlament je naglasio potrebu da Komisija osigura koordinaciju i usklađenost projekata koji se financiraju doprinosima iz proračuna EU-a, EIB-a, Kohezijskog fonda, Europskog fonda za regionalni razvoj ili drugih financijskih instrumenata EU-a.

Parlament je pri donošenju odluka o godišnjim proračunima EU-a obratio pozornost na sredstva dodijeljena i Instrumentu za povezivanje Europe i programu Obzor 2020. Kao odgovor na prijedlog Komisije iz 2018. o CEF-u nakon 2020., Odbor za promet i turizam i Odbor za industriju, istraživanje i energetiku pripremili su zajednički nacrt izvješća u kojem se navodi nedostatak ambicije u pogledu dodjele sredstava CEF-a za promet i ističu potrebe za ulaganjima u tom sektoru, kao i koristi koje bi poboljšana povezivost mogla donijeti EU-u. U njemu je naglašena i potreba za dodatnim pojednostavnjenjem pravila CEF-a i važnost usklađivanja između različitih fondova EU-a kojima se podupiru projekti u prometnom, energetske i digitalnom sektoru. Izvjestitelji su istaknuli da je potrebno ojačati parlamentarni nadzor nad prioritetima Instrumenta za povezivanje Europe te poboljšati njegovo praćenje. Zajedničko izvješće uključivalo je povećanje proračuna dodijeljenog projektima u području prometa od oko 10 %. Međutim, predviđeno povećanje proračuna CEF-a nije se moglo uključiti u temeljni višegodišnji proračun za razdoblje 2021.–2027. Konačni akt ([Uredba \(EU\) 2021/1153](#)) objavljen je u srpnju 2021.

Parlament je u srpnju 2020. donio [rezoluciju](#) u kojoj je pozdravio dogovor o mjerama za pružanje odgovora na pandemiju bolesti COVID-19 kao pozitivan korak, ali je izrazio žaljenje zbog, među ostalim, smanjenja bespovratnih sredstava u okviru fonda za oporavak.

U svojoj [rezoluciji](#) od 10. srpnja 2020. o reviziji smjernica za transeuropsku energetske infrastrukturu Parlament je naglasio potrebu da se osigura da su potrošnja i odabir projekata od zajedničkog interesa u skladu s obvezama preuzetima u okviru Pariškog sporazuma.

U svojem [stajalištu](#) od 5. travnja 2022. o revidiranoj uredbi TEN-E Parlament jamči financiranje projekata kojima se postojeća infrastruktura za prirodni plin prenamjenjuje

za transport i skladištenje vodika u određenom prijelaznom razdoblju (do kraja prosinca 2029.).

Više informacija o tim temama dostupno je na internetskim stranicama [Odbora za promet i turizam](#) i [Odbora za industriju, istraživanje i energetiku](#).

Davide Pernice / Kristi Polluveer

11/2023

